

VEILEDER

Arkeologiske kulturminner og nedgravde ledningsanlegg –

Kort informasjon om hva du bør kjenne til

I årene som kommer ventes det en fortsatt stor utbygging og fornyelse av det nedgravde ledningsnett. Dette innebærer omfattende gravearbeid i grunnen, noe som kan påvirke arkeologiske kulturminner.

Her er det viktigste du bør kjenne til for å ivareta arkeologiske kulturminner når rør og ledninger planlegges og anlegges. For utfyllende informasjon vises det til Riksantikvarens veileder *Arkeologiske kulturminner og nedgravde ledningsanlegg* (juni 2018). I veilederen kan du også lese mer om hva slags typer arkeologiske kulturminner du kan støte på ved gravearbeid.

HVA SIER KULTURMINNELOVEN?

Etter kulturminneloven er arkeologiske kulturminner fra forhistorisk tid og middelalder automatisk fredet, dvs. alle spor etter menneskelig virksomhet som er eldre enn 1537. Den samme bestemmelsen gjelder for samiske kulturminner fra år 1917 eller eldre. Med mindre annet er bestemt har automatisk fredete kulturminner i tillegg en sikringssone på 5 meter rundt seg, som er del av kulturminnet, og som primært skal verne kulturminnet.

Staten er også eier av arkeologiske funn som er eldre enn 1537 («løse kulturminner»). Dette gjelder også for samiske funn fra år 1917 eller eldre. Skipsfunn over 100 år gamle er statens eiendom, med mindre eier er kjent. Skipsfunn må ikke skades, uavhengig av eier. Bestemmelsen gjelder alle skipsfunn, både i sjø og på land.

HVA INNEBÆRER DETTE?

Det er ulovlig å gjøre inngrep i et automatisk fredet kulturminne eller skipsfunn, med mindre tillatelse er innhentet fra kulturminneforvaltningen. Dette gjelder også tiltak i kulturminnets sikringssone, samt dersom du skal fornye rør og ledninger i eksisterende grøfter lagt ned i slike kulturminner. I slike tilfeller må du søke kulturminneforvaltningen om tillatelse for å iverksette et tiltak.

Forbudet mot inngrep gjelder også automatisk fredete kulturminner som enda ikke er kjent. Kulturminneloven har derfor en undersøkelsesplikt som sier at man må undersøke om et tiltak vil virke inn på et slikt kulturminne. Plikten oppfylles ved å sende planen for tiltaket til rette fylkeskommune/Sametinget, som så vil undersøke om tiltaket ditt kan medføre konflikt med automatisk fredete kulturminner. Du kan ikke starte arbeidet før dette er avklart.

Du skal også være oppmerksom på at man ved igangsatt godkjent gravearbeid kan støte på automatisk fredete kulturminner som enda ikke er kjent. I så fall må du stoppe arbeidet og kontakte fylkeskommunen/Sametinget.

Riksantikvaren er direktorat for kulturminneforvaltning og er faglig rådgiver for Klima- og miljødepartementet i utviklingen av den statlige kulturminnepolitikken. Riksantikvaren har også ansvar for at den statlige kulturminnepolitikken blir gjennomført og har i denne sammenheng et overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes og Sametingets arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og landskap.

KAN JEG SELV SJEKKE UT OM DET ER KULTURMINNER?

I planleggingsfasen av et tiltak bør du sjekke ut om tiltaket kommer i konflikt med registrerte automatisk fredete kulturminner. Dette gjør det mulig å foreta justeringer på et tidlig tidspunkt. Sjekk gjeldende arealplaner og kartløsninger som henter data fra [kulturminnedatabasen Askeladden](#). Ta hensyn til alle de arealbehovene som tiltaket medfører, slik som riggområder, transport, anleggsveier, lagring av masser, m.m.

Husk at ikke alle automatisk fredete kulturminner er kjent eller registrert. Selv om Askeladden ikke har informasjon om kulturminner, er det ingen garanti for at det ikke finnes kulturminner på stedet. I mange tilfeller vil kulturminneforvaltningen derfor foreta en arkeologisk registrering («undersøkelse»).

Dataene bør heller ikke brukes som grunnlag for detaljplanlegging. Mange kulturminner ble registrert og kartfestet for lenge siden. Det kan også være feil kartplassering av enkelte objekter.

HVEM KONTAKTER JEG?

Kontakt regional kulturminneforvaltning – fylkeskommunen/Sametinget – for en endelig avklaring om tiltaket kan medføre inngrep i et automatisk fredet kulturminne. Arkeologene her vil gi deg råd og veiledning, og foreta en befaring eller registrering ved behov.

[Kontakt detaljer finner du her.](#)

Riksantikvaren har imidlertid et spesielt ansvar for utvalgte arkeologiske kulturminner fra middelalderen. For tiltak som berører disse kulturminnene, kan du ta direkte kontakt med Riksantikvarens distriktskontorer. [Kontakt detaljer finner du her.](#) Dette gjelder arkeologi i de åtte middelalderbyene (Bergen, Hamar, Oslo, Sarpsborg, Skien, Stavanger, Trondheim og Tønsberg). Det gjelder også middelalderens kirkesteder, klosteranlegg, borger og befestninger.

Kontakt fylkeskommunen dersom du er usikker på hvem som er ansvarlig.

HVILKE TILTAK MÅ JEG MELDE INN?

Du må melde inn alle tiltak som kan komme i konflikt med automatisk fredete kulturminner – også de som ikke er registrert eller kjent. Selv om tiltaket i utgangspunktet er unntatt søknadsplikten etter plan- og bygningsloven, kan det være i strid med bestemmelser i kulturminneloven.

Ledningseiere anbefales derfor å etablere gode samarbeidsrutiner med fylkeskommunen/Sametinget om melding av tiltak. De enkelte fylkeskommunene kan også ha egne retningslinjer for de tiltakene som kommunene må oversende dem for en kulturminnefaglig vurdering.

HVA GJØR JEG DERSOM DET ER ET KULTURMINNE I ELLER VED LEDNINGSTRASEEN?

Kontakt fylkeskommunen/Sametinget. I samråd kan dere vurdere justeringer eller alternativer. Det er også viktig å vurdere hva slags konsekvenser gravearbeidet får for kulturminner utenfor selve grøfta, slik som uttørring av kulturlag, og hvilke andre arealbehov tiltaket medfører, slik som anleggs- og riggområder, m.m.

Dersom det ikke er mulig å unngå inngrep i kulturminnet eller dets sikringssone, må du søke om dispensasjon. Det er Riksantikvaren som behandler dispensasjoner for automatisk fredete kulturminner og skipsfunn. Søknad stiles til Riksantikvaren, men sendes fylkeskommunen som forbereder saken. [Søknadsskjema finner du her.](#)

I enkelte saker er dispensasjonsmyndigheten midlertidig delegert til fylkeskommunen. Denne prøveordningen er spesielt aktuell for visse nedgravde ledningsanlegg.

KOSTNADER

Utgiftene til arkeologisk arbeid må som hovedregel dekkes av tiltakshaveren. Dette gjelder arkeologiske registreringer, utgravninger, overvåking og andre tiltak for å bevare kulturminnet. Unntaket er såkalte mindre, private tiltak, der det offentlige dekker kostnaden.